

Резюме на втори работен проект на Програмата за околна среда за програмен период 2021-2027

(22 октомври 2020 г.)

Настоящото резюме е подготвено от екипа на НСОРБ, на база публикувания работен проект на Програмата за околна среда (ПОС) за програмен период 2021-2027 година на <https://www.eufunds.bg/bg/opos/term/419>

Програмна стратегия:

Програмата е ориентирана към постигането на цел на политиката (ЦП) 2 „По-зелената, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска“ и се финансира от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и Кохезионния фонд (КФ). ПОС ще допринесе за реализацията на следните специфични цели:

- Насърчаване на устойчивото управление на водите;
- Насърчаване на прехода към кръгова икономика;
- Засилване на биоразнообразието, „зелената“ инфраструктура в градската среда, както и намаляване на замърсяването;
- Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, на предотвратяването и управлението на риска,

чрез инвестиции в 5 приоритетни области- Води, Отпадъци, Биологично разнообразие, Риск и изменение на климата и Въздух.

Приоритет 1 „Води“:

Допустими мерки:

Допустимите мерки са в изпълнение на Плановете за управление на речните басейни (ПУРБ), както следва:

- **Мерки от ПУРБ за подобряване на състоянието на водите и постигане на целите на РДВ; опазване качеството на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване; изграждане и реконструкция на ВиК инфраструктура:**
 - компонент за водоснабдяване - за постигане на съответствие с Директива 98/83/ЕО [с изменението ѝ];
 - пречистване на отпадъчни води и компонент за водоснабдяване и канализация - за постигане на съответствие с Директива 91/271/ЕИО основани на Регионалните прединвестиционни проучвания (РПИП) за обособени територии на консолидирани Регионални ВиК оператори (спазвайки принципа „един РПИП – една област – един бенефициент – един проект“), приоритетно в агломерации с над 10 000 екв.ж., а при наличен остатъчен финансов ресурс и в агломерации с между 2 000 и 10 000 екв. ж.;
- **Мерки за оптимизиране или надграждане на мрежите за мониторинг на водите и на системата за мониторинг и оценка на качеството на водите, създаване на модели и други инструменти, които да подобрят надеждността на оценките, където е необходимо, въз основа на препоръките на ЕК относно оценката на ПУРБ;**
- **Подготовка и разработване на стратегически, програмни и планови документи в сектор „Води“ и за отрасъл „ВиК“, вкл. ПУРБ;**
- **Засилване капацитета за планиране, управление и изпълнение на задълженията в сектор „Води“ и отрасъл ВиК.**

Допустими бенефициенти: ВиК дружества (в партньорство с Български ВиК Холдинг ЕАД, когато е приложимо), Столична община, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, структури на/в Министерство на околната среда и водите, структури на/в Министерство на здравеопазването.

Операции от стратегическо значение:

Проектите за изграждане на ВиК инфраструктура в агломерации над 10 000 екв.ж. се определят като операции от стратегическо значение. Те ще бъдат конкретно посочени

при определяне спецификите на процедурата за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, като към настоящия момент същите са 7 – проектите на 6-те новоконсолидирани ВиК оператори, за които се разработват РПИП през 2014-2020 г., и на Столична община. Допълнително, при финализиране консолидацията на останалите 6 региона – проектите на ВиК дружествата за тези територии.

Принос към териториалния подход:

Мерки ще могат да бъдат изпълнявани на териториално ниво чрез подхода чрез подхода за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) на ниво NUTS 2 регион за планиране.

Допустима е подкрепа за изграждане на Индустриални зони/паркове в случаите, в които необходимата ВиК инфраструктура е идентифицирана в разработено РПИП за обособената територия, на която се намира зоната/парка.

Необходимостта от такива мерки на местно и регионално ниво може да бъде идентифицирана в интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2. Проектите по ПОС, допустими в рамките на подхода ИТИ, ще се реализират въз основа на интегрирани концепции, които следва да бъдат разработвани и изпълнявани в партньорство между различни местни заинтересовани страни. Проектите по ПОС ще се осъществяват координирано с проектите по другите програми, финансиращи съответната интегрирана концепция.

Планирано използване на финансови инструменти: за подкрепа на дейности, свързани с изграждане на ВиК инфраструктура при отчитане научените уроци от програмен период 2014-2020. Видът и размера на финансовия инструмент ще бъдат определени въз основа на Предварителната оценка на ФИ за периода 2021-2027 г.

Приоритет 2 „Отпадъци“:

Допустими мерки: в съответствие с идентифицираните нужди в Националния план за управление на отпадъците:

- **Мерки за развитие/ надграждане на инфраструктурата, свързана с управлението на битовите отпадъци на регионално ниво на управление на отпадъците за постигане на целите за 2030 г. за рециклиране на отпадъците и депониране на отпадъци;**
- **Мерки за предотвратяване образуването на отпадъци;**
- **Мерки за подготовка за повторна употреба и поправка;**
- **Мерки за рециклиране на отпадъците;**

- Изграждане, разширяване и/или надграждане на системата за разделно събиране на отпадъци;
- Подобряване на базата от знания относно кръговата икономика, мониторинга на отпадъците и потоците от материали;
- Модели за оптимизиране на процеса на управление на битовите отпадъци от общините в България и тестването им в три регионални системи за управление на отпадъците;
- Повишаване на осведомеността относно практиките и поведението във връзка с устойчивото потребление, както и информационни и разяснителни кампании за заинтересованите страни и населението
- Други мерки, идентифицирани в Националния план за управление на отпадъците 2021-2028 г. и в Стратегията и плана за действие за преход към кръговата икономика на Република България за периода 2021 – 2027 г., изпълнението на които ще има допълващ принос за постигане целите към 2030 г.

Мерките са насочени приоритетно към битови отпадъци, както и към строителни отпадъци и отпадъци от разрушаване. Мерките за инфраструктура за управление на битови отпадъци се фокусират главно върху региони, които трябва да завършат своите системи за управление на отпадъците, за да постигнат нормативните цели на регионално ниво до 2030 г., вкл. но не само изграждане на съоръжения за рециклиране и разделно събиране на отпадъци; липсващи инсталации за предварителна преработка на смесени битови отпадъци или такива с необходимост от надграждане с допълнителна секция за стабилизиране на органичната фракция.

Допустими бенефициенти: общини, НСОРБ (за модели за оптимизиране на процеса на управление на битовите отпадъци и за мерки за подобряване базата от знания и повишаване осведомеността и разяснителни кампании за заинтересованите страни), юридически лица с нестопанска цел, юридически лица със стопанска цел (с изключение на организациите по оползотворяване на отпадъци, чиято дейност се финансира със средства от продуктовете такси /лицензионни възнаграждения).

Принос към териториалния подход:

Мерки от приоритета могат да бъдат изпълнявани на териториално ниво чрез подхода за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) на ниво NUTS 2 регион за планиране. По предварителна оценка на УО на ПОС като приложими са идентифицирани мерки за изграждане на центрове за подготовка за повторна употреба и поправка, за осигуряване на разделно събиране и рециклиране на битови и строителни отпадъци, вкл. в индустриални зони при доказана необходимост (без производствени и опасни отпадъци).

Планирано използване на финансови инструменти: Видът, обхватът и размерът на финансовия инструмент ще бъдат определени въз основа на анализите и проучванията по подготовката на Предварителна оценка на ФИ за периода 2021-2027 г. и извършени

консултации и проучвания за интерес за ползване на финансов инструмент по приоритета. По предварителни проучвания потенциал за предоставяне на финансов инструмент имат мерките за изграждане на инсталации за рециклиране на строителни отпадъци и отпадъци от разрушаване.

разнообразие“:

Приоритет 3 „Биологично

Допустими мерки:

- **Мерки, свързани с развитие на мрежата Natura 2000:**
 - Разработване на териториални планове за управление на защитените зони по Natura 2000 – разработване на ръководства; разработване на 15 плана за управление на защитени зони, обхващащи цялата територия на Natura 2000 в България, включително изследвания във връзка с изясняване на разпределението, размера на популацията, въздействията и заплахите за идентифицирани в НРПД видове и природни местообитания, вкл. провеждане на кампании за обществена осведоменост и включване на заинтересованите страни в процеса по разработване на плановете;
 - Прилагане на управленски подход в защитени зони от Natura 2000 – осигуряване на подкрепа за органите за управление на защитени зони по Natura 2000;
 - Подобряване на знанията за видове и природни местообитания чрез теренни проучвания (включително картиране, където е определено в НРПД) и определяне на техния природозащитен статус; проверка на таксономична принадлежност; идентифициране на ефектите от разселването на неавтохтонни видове и др.;
 - Осигуряване на подкрепа за развитието и управлението на екосистемните услуги и оценка на елементите на зелената инфраструктура;
 - Разработване на планове за действие за видовете;
 - Изграждане на капацитет на заинтересованите страни за прилагане на мерки от НРПД и плановете за управление на защитените зони.
- **Мерки, насочени към подобряване природозащитното състояние на природни местообитания и видове (вкл. птици, риби, прилепи, влечуги, васкуларни растения, както и типове природни местообитания – крайбрежни, скали, дюни, сладководни, храстовидни и др.), предмет на опазване в мрежата Natura 2000, посочени в НРПД 2021-2027, като напр.:**
 - Подобряване природозащитния статус на видове и природни местообитания чрез възстановяване на хидрологичния режим; разчистване на остатъци от изоставена антропогенна инфраструктура, предизвикваща фрагментация; изграждане на

връзка с морето; възстановяване естествения воден режим на влажните зони и поддържане на подходящ воден режим възстановяване на бивши гнездовища на вида; частично възстановяване на пресушени в миналото естествени водоеми; управление на тръстиковите масиви; премахване на инвазивни чужди видове; действия за ограничаване на паша; реинтродукция на видове в потенциални местообитания; поставяне на електропастири; възстановяване на нарушени терени; закупуване на земи; обезопасяване на електропроводи и др.;

- Пилотно възстановяване на съществуващи/потенциални местообитания влажни зони, меандри по поречието на Дунав и на дунавски притоци и др.
- **Мерки за опазване/ възстановяване на екосистемите и присъщото им биологичното разнообразие с фокус върху подобряване на екосистемите и екосистемните услуги и осигуряване свързаността на мрежата Natura 2000 - изпълнение на мерки от Стратегия за биологичното разнообразие в Република България и Национален план за опазване и устойчиво ползване на биологичното разнообразие и генетичните ресурси 2020 – 2024 г.„, мерки от планове за управление на защитени територии.**

Допустими бенефициенти: Структури за управление на Natura 2000, структури на/в МОСВ, структури на/в МЗХГ, Агенция „Пътна инфраструктура“ (за мерки, свързани с фрагментация на местообитания по съществуваща републиканска пътна мрежа), юридически лица с нестопанска цел, общини, научни институти, висши училища.

Принос към териториалния подход:

Мерки от приоритета могат да бъдат изпълнявани на териториално ниво чрез подхода за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) на ниво NUTS 2 регион за планиране. По предварителна оценка на УО на ПОС като приложими са идентифицирани консервационни мерки, фокусирани върху видове и местообитания в неблагоприятно-незадоволително и неблагоприятно-лошо природозащитно състояние.

По отношение прилагането на подхода ВОМР, отчитайки опита от програмен период 2014-2020 г., като приложими към настоящия момент могат да се идентифицират някои от мерките, заложи в НРПД, както консервационни за видове с местно значение, така и насочени към изграждането на капацитет на местно ниво за прилагане на мерки от НРПД и от териториалните планове за управление на защитените зони.

ИТИ и ВОМР в рамките на приоритета представляват два самостоятелни инструмента за териториално развитие, които са базирани на различни териториални нива, със съотв. разлики, както в мащабите на инвестициите, така и по отношение на тяхното териториално значение и влияние. Двата подхода ще се прилагат допълващо, за да се гарантира комплексност на мерките по възстановяване и поддържане на видовете и местообитанията на регионално и местно ниво.

Приоритет 4 „Риск и изменение на климата“:

Допустими мерки:

- Мерки за превенция и управление на риска от наводнения и засушаване (с приоритет екологосъобразна инфраструктура (ако е приложимо) в комбинация със сива инфраструктура) като се дава приоритет на изпълнението на мерките, идентифицирани в ПУРН;
- Анализи на риска и прилагане на мерки за превенция и защита при процеси, свързани с движение на земни маси – свлачища, срутища, ерозии, абразии и пр. (в т.ч. екологосъобразна инфраструктура (ако е приложимо) в комбинация със сива инфраструктура), вкл. такива по републиканска пътна мрежа, идентифицирани като заплаха по отношение безопасността на движение на населението по пътищата;
- Мерки за управление на риска от природни бедствия и за защита на живота и здравето на населението (с фокус върху повишаване на готовността на населението и капацитета на силите за реагиране в случай на наводнения, пожари и земетресения); укрепване на капацитета на Единната система за безопасност по отношение на политиките за предотвратяване и управление на риска и политиките към изменение на климата);
- Повишаване на информираността на населението, обучения, информационно-образователни мерки за формиране, прилагане и изпълнение на целите на политиките, свързани с изменението на климата;
- Изграждане на нови и оптимизиране и/или разширяване на съществуващи системи за предупреждение, наблюдение, докладване; прогнозиране и сигнализиране; разработване на цифрови модели и анализи и прогнози във връзка с климатичните изменения, като напр.:
 - по-нататъшно развитие и завършване на Националната система за управление на водите в реално време за останалите 12 основни реки;
 - разширяване на обхвата на Националната система за ранно предупреждение (NSEWA) и обявяване на регионално ниво за територията на страната;
 - мониторинг на риска от горски пожари - разработване на сравнителен модел за подвижен и стационарен мониторинг на природни пожари;
 - мониторинг на свлачища - пилотен проект за приоритетна територия по отношение на защитата на живота на населението;

- Изпълнение на проучвания и оценки във връзка с изготвяне на ПУРН за периода 2028-2033 г.;
- Проучвания, анализи и оценки, насочени към обследване изменението на климата, неговото отражение върху екстремните явления и въздействието му върху водните ресурси на територията на страната.

Допустими бенефициенти: общини, областни администрации, Агенция „Пътна инфраструктура“, МРРБ, структури на/в МОСВ, НИМХ (за прогнози, анализи, модели във връзка с климатичните изменения), структури на/в МВР.

Принос към териториалния подход:

Мерки от приоритета могат да бъдат изпълнявани на териториално ниво чрез подхода за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) на ниво NUTS 2 регион за планиране. По предварителна оценка на УО на ПОС, като приложими за финансиране по подхода за ИТИ са идентифицирани мерки за превенция и управление на риска от наводнения (в т.ч. екологосъобразна инфраструктура (ако е приложимо) в комбинация със сива инфраструктура), както и по отношение на движение на земни маси на територията на общината.

Приоритет 5 „Въздух“:

Допустими мерки:

- Мерки за намаляване на замърсяването на въздуха от битовото отопление – поетапна подмяна на отоплителни уреди на твърдо гориво (приоритетно в енергийно ефективни жилища); въвеждане на зони с ниски емисии; насърчаване на топлофикацията, вкл. разширяване на разпределителната мрежа за централно; насърчаване използването на ВЕИ, водород, други иновационни алтернативи, когато е приложимо;
- Мерки за намаляване на замърсяването на въздуха от транспорта – поетапно премахване на използването на лични превозни средства с високи емисии чрез насърчаване на електромобилността, вкл. и чрез изграждане на инфраструктура за алтернативни горива по основните направления на републиканската пътна мрежа; въвеждане на зони с ниски емисии и др.;
- Мерки за справяне с вторичното разпрашаване – зелена инфраструктура в градските зони, вкл. създаване на „зелени пояси/зони“, машини за почистване на улици и др.;

- **Подобряване на мониторинга на КАВ, вкл. надграждане на Националната система за наблюдение на КАВ в реално време и Информационната система за докладване на данни за КАВ;**
- **Разработване/актуализация на стратегически/ програмни/ планови/ аналитични документи във връзка с качеството на атмосферния въздух, прогнозиране, моделиране;**
- **Обучителни и информационно-образователни мерки.**

Фокусът на интервенциите ще бъде към общините с нарушено качество на въздуха, като основен приоритет са тези, които попадат в обхвата на Решение на Съда на Европейския съюз по дело C-488/15 от 5 април 2017 г. за неспазване на нормите за съдържание на ФПЧ10 в атмосферния въздух в агломерации и зони на страната и неизпълнението на задълженията по Директива 2008/50/ЕО по отношение на пределно допустимите стойности на прахови частици в атмосферния въздух. Подкрепа за мерки, адресиращи източници на замърсяване на въздуха, е допустима и за общини, в които няма разположени постоянни пунктове за мониторинг, но е регистрирано наднормено замърсяване по показател ФПЧ10 с мобилните автоматични станции на ИАОС.

Мерките за намаляване на замърсяването на въздуха от битовото отопление ще са в синергия с мерките за енергийната ефективност на сградния фонд по ПРР, вкл. ВЕИ, системи за климатизация и системи за отопление (с изключение на такива, използващи твърдо гориво), както и от националния бюджет. ПОС приоритетно ще подкрепя подмяната на отоплителни системи и уреди на твърдо гориво/печки в енергийно ефективни сгради.

Мерките за намаляване на замърсяването на въздуха от транспорта осигуряват допълняемост с предвидените мерки по ПТС (мерки, свързани с интермодалност в градска среда) и по ПРР (мерки, свързани с устойчива градска мобилност и с подмяна на превозните средства на обществения транспорт) при съблюдаване на демаркацията между планираните инвестиции.

Чрез изпълнението на „Зелени мерки в градска среда, вкл. изграждане на „зелени пояси/зони“ ще се осигури допълняемост към мерките за зелена инфраструктура в градовете, заложените по ПРР (цялостни интервенции в зелени пространства, вкл. паркове, алеи, места за отдих и др.), като фокусът по ПОС е върху качество на въздуха чрез инвестиции в растителни видове, с най-висока степен на ефективност по отношение улавянето на ФПЧ и пречистването на въздуха по естествен път.

Допустими бенефициенти: общини, Изпълнителна агенция „Околна среда“, юридически лица със стопанска цел (за мерки за вторично запрашаване), Агенция „Пътна инфраструктура“ (мерки за изграждане на инфраструктура за алтернативни горива по Републиканската пътна мрежа (РПМ)), Национален институт по метеорология и хидрология (мерки, свързани с разработване на прогнози, модели, аналитични документи), Асоциация на еколозите от общините в България (обучителни и информационно-образователни мерки; създаване на мрежа от експерти в областта на

КАВ), физически лица (комбиниран финансов инструмент за насърчаване на електромобилността).

Операции от стратегическо значение:

Проектите за постепенно премахване на използването на отоплителни уреди на твърдо гориво се определят като операции със стратегическо значение. Те ще бъдат конкретно посочени при определяне спецификите на условията за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, отчитайки средногодишните и среднодневни превишения на замърсителите, съответствие с Общинските програми за качество на атмосферния въздух и пр. Това са проектите на общини, попадащи в обхвата на Решение на Съда на Европейския съюз по дело C-488/15 от 5 април 2017 г..

Други проекти, които биха могли да бъдат изведени като операции със стратегическо значение са планираните пилотни инвестиции в отоплителни системи, използващи водородни технологии – като алтернативна опция за битово отопление на твърдо гориво.

Принос към териториалния подход:

Мерки от приоритета могат да бъдат изпълнявани на териториално ниво чрез подхода за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) на ниво NUTS 2 регион за планиране. По предварителна оценка на УО на ПОС като приложими са идентифицирани зелени мерки в градска среда, вкл. изграждане на „зелени пояси/зони“ на територията на общини с нарушено КАВ, в допълняемост и демаркация с мерки, финансирани по ПРР.

Планирано използване на финансов инструмент: за подкрепа на дейности, свързани с насърчаване на електромобилността при отчитане научените уроци от програмен период 2014-2020. Видът и размера на финансовия инструмент ще бъдат определени въз основа на Предварителната оценка на ФИ за периода 2021-2027 г.

6. Приоритет за техническа помощ:

Подкрепа за успешното изпълнение на ОПОС 2021-2027 г., чрез подпомагане планирането, изпълнението, мониторинга, контрола и оценката на програмата, популяризирането ѝ, включително приноса на фондовете, както и повишаване на административния капацитет.

Индикативни дейности в подкрепа на планирането, изпълнението, мониторинга, контрола и оценката на програмата (СЦ 1):

- логистично и техническо обезпечаване на изпълнението на ПОС, вкл. работата на КН;
- осигуряване на материалната база, техническото оборудване и информационните системи за управлението на ПОС;
- подкрепа на процесите на оценка и подбор на проекти (организация на оценителни комисии, наемане на външни експерти, включване на международни институции и др.), независими оценки на проекти;
- подкрепа за наблюдение, финансов контрол и одит, както и оценка на риска, мерки за борба с измами, нередности, анти-корупция;

- осигуряване на външна експертиза, вкл. и подготовка на експертни доклади, анализи, проучвания, изследвания и оценки (вкл. план за оценка), свързани с управлението на ПОС 2021-2027 г., както и за приключването на ОПОС 2014-2020 г. и за подготовката на следващия програмен период 2028+
- финансиране на разходите за възнаграждения на необходимите човешки ресурси, ангажирани изключително с изпълнението на стриктно посочени задачи за управлението, изпълнението, мониторинга, оценката, осигуряването на информация и публичност и контрол на ПОС, в съответствие с националното законодателство или разработените правила (вкл. осигурителни и здравни вноски и всички други съпътстващи ги разходи съгласно законодателството);
- участие в и организиране на обучения, както и събития, за служителите на УО, членове на КН и на служители от структурата на МОСВ и други структури, подпомагащи работата на УО (работни срещи, заседания, конференции, семинари, обмен на опит и добри практики и др.);
- други дейности, свързани с обезпечаване изпълнението на ПОС.

Индикативни дейности в подкрепа на публичността и и изграждане на капацитет на нови потенциални бенефициенти (СЦ 2):

- изпълнение на мерките заложи в Комуникационния план на ПОС 2021-2027 г. и изпълнение на изискванията за прозрачност на изпълнението на фондовете и комуникация на програмите, заложи в Общия Регламент.
- организиране на публични събития; изработка и разпространение на рекламно-информационни материали; работа с представителите на средствата за масово осведомяване; разработване и разпространение на аудио-визуални формати; външна реклама; комуникация чрез социалните медии; комуникация със заинтересованите страни; разработване и провеждане на комуникационни кампании, придобиване на лицензионни и авторски права, провеждане на социологически проучвания и др.
- организиране на практически семинари, въвеждащи обучения, информационни дни и др. за потенциални бенефициенти и бенефициенти и техните партньори;
- предоставяне на методическа помощ под формата на типови документи, наръчници и писмени указания, относно изискванията за подготовка на проекти по ПОС и последващо устойчиво управление на придобитите активи/резултати, получени по програмата;
- други дейности, свързани с изпълнение на мерките за прозрачност и комуникация.

Бенефициент по приоритета е УО на ПОС 2021-2027 г. – Главна дирекция „Оперативна програма Околна среда“.